

TEKSTIPÄEEV

26. novembril aadressil <https://zoom.us/j/96471831424>

10.30–11.10 Kogunemine Zoomis, tutvumine ja tehniliste võimaluste katsetamine

11.10–11.15 Tekstipäeva avamine (Merilin Aruvee ja Halliki Põlda)

I sektsioon (juhatab Halliki Põlda)

11.15–11.45 Krista Kerge (TLÜ), „Tekstilingvistika ja tekstiuurimus Tallinna Ülikoolis“

11.45–12.15 Maigi Vija (TÜ), „Uurimuse eesmärgist ja uurimisküsimustest emakeeleolümpiaadi näitel“

12.15–12.45 Jaan Sudak (TLÜ), „Rahvaluule käsitlemine üldhariduskoolide õppevaras“

12.45–13.15 Joosep Susi, Merilin Aruvee, Kerli Nool (TLÜ), „Aga kuhu jääb (ilu)kirjandus? Lugemisprotsessi toetamisest tervikteoste käsitlemisel“

13.15–14.00 Lõuna

II sektsioon (juhatab Merilin Aruvee)

14.00–14.30 Anni Jürine, Mari Aigro, Helen Hint ja Djuddah Leijen (TÜ), „Kuidas mõõta (eesti) kirjutamistraditsiooni: süstemaatiline vaade akadeemilise teksti tunnustele“

14.30–15.00 Helin Puksand (TÜ), „Õpilaste e-kirjade kirjutamise oskus“

15.00–15.30 Kertu Kook (TÜ), „*Mina*-isik akadeemilises tekstis“

15.30–16.00 Peep Nemvalts (TLÜ), „Eestikeelne teadustekst -- kellele ja milleks“

16.00–16.30 Halliki Põlda, Katrin Karu (TLÜ) ja Riina Reinsalu (TÜ), „Metafoorid, mille järgi me õpime“

16.30–17.00 Arutelu ja lõpusõnad

TEKSTILINGVISTIKA JA TEKSTIUURIMUS TALLINNA ÜLIKOOLIS

Krista Kerge

Tallinna Ülikool

Teksti lingvistiline analüüs juurutati Tallinna Ülikooli, toonase Tallinna Ed. Vilde nimelise Pedagoogilise Instituudi õppekavasse mäletamisi 1989. aastal kui N. Liidu pedagoogikainstituutidele soovitatud aine. Luges seda toona dotsent Juta Raielo. Aine rajanes Praha lingvistide keele-, teksti- ja poeetikateoorial, sidudes seega ühtlasi kirjanduse ja keele.

Juba aine käivitamisel oli toonase kateedrijuhataja prof Jaan Õispuuga kokkulepe, et kui tulen lapsepuhkuselt tagasi, siis võtan aine üle. Seda sügisel 1992 ka tegin, juurutades teksti lingvistilise analüüsi kõrval sotsiolingvistika kursuse, mis keskendus kirjakeele sotsiaalsele variatiivsusele - tõsi vähem tegeldi rühmakeelte ning enam keelekasutuse, olukordade ja tekstiliikidega. Ühtlasi kasvas toimiva keele ainekooslusest välja mitu kursust, lastekeele kursus filoloogiaerialadele, reklaamikeele kursus reklaami ja meedia erialale, mis avati meil 1994/95 (kadus 2003 ümberkorraldustega), ning õiguskeele kursus õigusteaduse erialale 1994/95 toonases Õigusinstituudis (eraülikool, praegu TÜ õigusteaduskonna Tallinna osakond, kus õpetan ainet jätkuvalt). Muidugi andis iga uus rakurss omakorda uusi suundi tekstilingvistika ainele ja uurimustele.

Suur tähtsus tekstianalüüsi õpetamisele ja tekstiuurimuse elavdamisele oli kahel välisel seigel. Esimene on kahe ülikooli toonane koostöö. Reet Kasiku lahkkel algatusel hakati 2001 koos pidama tekstipäevi, kus esinesid nii Tallinna kui ka Tartu õppejõud ja üliõpilased. Kohe esimene tekstipäev tõi kaasa tekstianalüüsi sarja „Tekstid ja taustad“. Raske on tekstipäevi ja sarikogumikku alahinnata – need andsid algajale kuuluvustunde ja kõigile rõõmu tõsisest huvist oma töö vastu, kuid sundisid ka publitseerimisväärselt teadusteksti kirjutama. Usun, et niisama suur tähtsus oli Martin Ehala algatusel avada üld- ja rakenduskeeleteaduse õppetooli juures 2002 töösuhtluse suunaga kommunikatsiooni eriala. Juba eriala nimetus välistas keele käsitlemise süsteemina, mitte funktsioonina, mille keskmes on tekstid oma kontekstiga. See tõi meie õppekavadesse kriitilise diskursuseanalüüsi aine, mida hakkas lugema Katrin Aava.

Minu tekstianalüüsi kursuse baasiks said 1992 Dell Hymes'i ja Michael Halliday keelekäsitlus ning Robert Alain de Beaugrande'i ja Wolfgang Ullrich Dressleri tekstilingvistika kogu oma eriti avara teooriataustaga. Esimene juhendatav tekstianalüüsi valdkonnas oli kohe aine algusajal praegune Loo kooli õpetaja Indrek Birkan, kes lingvistilise analüüsi toel uuris oma kursusetöös üht Runneli lasteproosa pala ja võitis sellega ÜTÜ peapreemia. Ilmselt on see ka ainuke tervikteksti lingvistiline analüüs, mida olen juhendanud. Teisi 90ndatel juhendatud uurimusi iseloomustab pigem keele uurimine väljaande, teksti või kasutajarühma vahendina, nt sõnamoodustust Loomingu ühe numbri ilukirjandustekstides, esseistikas ja ülevaate tekstides (mida 1994 uuriti juba arvutis), slängi kirjavõimalusi õpilaskeskes või liitlausete sidumist keelt omandava lapse tekstis. Ettekandes vaatan, milliseid tekstiuurimuse suundi esindavad umbes sadakond (+) edaspidi juhendatud tööd, kuid peatun jõudumööda ka Katrin Aava jt kommunikatsiooniõppejõude juhendatud suundadel. 28 või isegi 31 aastaga on jõutud palju ja ettekanne astub sügavasse vette vaid meenutustega tekkinud uudishimust.

UURIMUSE EESMÄRGIST JA UURIMISKÜSIMUSTEST EMAKEELEOLÜMPIAADI NÄITEL

Maigi Vija

Tartu Ülikool

Gümnaasiumi lõpetamise üks tingimus on uurimistöö või praktilise töö koostamine (PGS). „Õpilasuurimus põhjendab probleemivalikut, /.../, püstitab uurimisküsimused, ...“ (Õpilasuurimuse... 2011, § 1 lg 1). Määrus „Õpilasuurimuse ja praktilise töö ettevalmistamise ning hindamise tingimused ja kord“ (2011) sätestab, et sellise töö tegemise käigus peaks õpilane saama ka töö eesmärgi ja probleemile vastavate uurimisküsimuste sõnastamise oskuse (§ 2) ja kaitsmisel hinnatakse §-s 2 kirja pandud eesmäärke (§ 4).

Emakeeleolümpiaadi jaoks koostatud juhendist leiab juhised uurimuse kirjutamiseks ja allikad, millest saab konkreetse aasta olümpiaaditeemaga seotud uurimist alustada. „Uurimistöö selgroo moodustab **uurimiseesmärk** (tulemus, mida soovid uurimistööga saavutada). Uurimiseesmärki aitab täita see, kui sõnastad konkreetset **uurimisküsimused**, millele otsid töös vastust.“ (Reinsalu 2019: 4)

Ettekande jaoks analüüsi 2020. aasta emakeeleolümpiaadile saadetud 23 õpilasuurimuse eesmäärke ja uurimisküsimusi, et selgitada välja, kuidas on uurimiseesmärgid ning uurimisküsimused sõnastatud.

Allikad

PGS = Põhikooli- ja gümnaasiumiseadus 2010. <https://www.riigiteataja.ee/akt/116062020011>.

Reinsalu, Riina 2019. 35. emakeeleolümpiaadi uurimistöövooru juhend (2019/2020. õppeaasta). https://www.teaduskool.ut.ee/sites/default/files/teaduskool/olympiaad/ceesti/ekek_2019_20_uurimistoovooru_juhend_uuem.pdf

Õpilasuurimuse ... 2011 = Õpilasuurimuse ja praktilise töö ettevalmistamise ning hindamise tingimused ja kord. <https://www.riigiteataja.ee/akt/113102011013>.

RAHVALUULE KÄSITLEMINE ÜLDHARIDUSKOOLOIDE ÕPPEVARAS

Jaan Sudak
Tallinna Ülikool

Põhikooli ja gümnaasiumi riiklik õppekava (RÕK) on riigi üldhariduse raamdokument. Õppekavas sõnastatakse koolihariduses läbivad teemad, teemade käsitlemise kooliastmeti ja üldhariduse eesmärgid. Riiklikus õppekavas oluliseks peetud väärtused tulenevad Eesti Vabariigi põhiseaduses, ÜRO inimõiguste ülddeklaratsioonis, lapse õiguste konventsioonis ning Euroopa Liidu alusdokumentides nimetatud eetilistest põhimõtetest (RÕK § 2.3). Teiste seas tõstetakse esile lugupidamist eesti kultuuri traditsioonidest, mis aitab kaasa Eesti ühiskonna jätkusuutlikule arengule. Riiklikus õppekavas leiab tähelepanu ka suutlikkus hinnata, tajuda ja väärtustada oma seotust oma ja teiste rahvaste kultuuripärandiga.

Suur vastutus eesti kultuuripärandiga tutvumisel langeb eesti keele ja kirjanduse õpetajale. Kirjandusloo ning õigekirjaõpetuse kõrval tuleb tähelepanu pöörata ka eesti rahvaluulele. Ainetundide planeerimisel on õpetajale abiks riikliku õppekava põhjal koostatud õppematerjalid. Ettekanne keskendub eesti keele ja kirjanduse õpikute ja töövihikute sisuanalüüsile. Tähelepanu all on küsimused selle kohta, kuidas riiklikule õppekavale vastavates õpikutes ja töövihikutes eesti rahvaluulet käsitletakse, millised teemad ning žanrid tähelepanu leiavad, missuguseid osaoskuseid (kuulamine, kõnelemine, kirjutamine, lugemine) ning üldpädevusi rahvaluuleõpetuse kaudu arendatakse.

Tulemused näitavad, et gümnaasiumiastme lõpetajal on õppevara läbimise järel üldteoreetilised teadmised folkloristikast ning ta on jõudnud tutvuda traditsiooniliste ning kaasaegsete pärimusžanritega. Rahvaluuleõpetus kannab õppematerjalides pigem üldkultuuriliselt harivat funktsiooni, kuid selle kõrval arendatakse ka sotsiaalset ja digipädevust. Eesti keele aineõpetuse materjalides käsitletakse pärimuse laiemat spektrit, kirjanduse tunnis töötatakse peamiselt mütoloogia ja eepikaga. Õpilasel kujuneb üldpilt folkloori erinevatest žanritest ning nende avaldumisviisidest kaasaegses kultuuris. Rahvaluule õpetamisel tuleks mõelda sellele, kuidas õpilasi aktiivsemalt õppetöösse kaasata, sest õppematerjalides on rõhk passiivseid õpioskusi puudutavatel ülesannetel. Kahjuks ei tegeleta õppematerjalides Eesti vähemusrahvuste pärimusega, mida oleks ühiskonna integreerituse mõttes kasulik teha.

Allikad

RÕK = Põhikooli ja gümnaasiumi riiklik õppekava. Riigi Teataja.
<https://www.riigiteataja.ee/akt/174787> .

AGA KUHU JÄÄB (ILU)KIRJANDUS

Joosep Susi, Merilin Aruvee, Kerli Nool

Tallinna Ülikool

Kirjanduse kui lugemiskeskse õppeaine eesmärk peaks muu hulgas olema tekstitasandi nähtavaks tegemine, (ilu)kirjanduse kirjaoskuse kujundamine. Näiteks lotmanlikult lähenedes võiks väita, et ilukirjanduse kui sekundaarse modelleeriva süsteemi olemust silmas pidades ei liigitu pelk motiivi- või teemakeskne arutlus ülepea kirjandusõppeks, sest heidab kõrvale tekstitasandi, poeetika. Ometi on tekst ja selles sisalduvad keelenähtused ehk poeetika kirjandusõpetuse ainesisu ja huviobjekt.

Küsime, kuidas toetada, suunata, motiveerida ja tagasisidestada õpilast, kes loeb ilukirjandusteost väljaspool klassi; kuidas juhtida õpilane vaid teemakesksest käsitlusest lähemale tekstile kui ilukirjandusteosele. Ilukirjandus kui keeruline keelesüsteem ei avane iseenesest ja õpilaselt ei saa eeldada võimekust iseseisvalt teksti poeetilise dimensiooni nägemist.

Empiirilistel tähelepanekutel põhinevas ettekandes pakume välja metoodilis-teoreetilise raamistiku, kuidas õpilast asjatundlikult lugemise ajal juhendada, näitamaks, kuidas tekst toimib/toimub. Toetudes Vögotski lähiarengutsooni teorialele (1978) ja Gibbonsi toetuse metoodikale (2015) keskendume tervikteoste käsitlemise kõige olulisematele pidepunktidele ja etappidele: mitmetasandilisele häälestusele ja lugemisele kui protsessile. Fookuse kitsendamiseks vaatleme eelkõige luulekogude kui tervikteoste lugemise juhendamist, sest nõudlikuma tekstina jääb luule lugemine ja avastamine õpilasele sageli kättesaamatuks ning on teema- ja väärtuspõhise käsitluskeskme tõttu proosaga võrreldes tagaplaanil.

Allikad

Culler, Jonathan 2015. *Theory of the Lyric*. London: Harvard University Press.

Gibbons, Pauline 2015. *Scaffolding language, scaffolding learning*. Portsmouth, NH: Heinemann.

Lotman, Juri 2006. *Kunstilise teksti struktuur*. Tallinn: Tänapäev.

Showalter, Elaine 2002. *Teaching Literature*. Blackwell Publishing.

Thompson, Linda 1996. *The Teaching of Poetry: European Perspectives* (Cassell Education). Mowbray.

Vögotski, Lev 1978. *Mind in Society: The Development of Higher Psychological Processes*. Cambridge MA: Harvard University Press.

Wellek, René; Warren, Austin 2010. *Kirjandusteooria*. Tartu: Ilmamaa.

Wolosky, Shira 2001. *The Art of Poetry. How To Read A Poem*. Oxford University Press.

KUIDAS MÕÕTA (EESTI) KIRJUTAMISTRADITSIOONI: SÜSTEMAATILINE VAADE AKADEEMILISE TEKSTI TUNNUSTELE

Anni Jürine^{1,2}, Mari Aigro¹, Helen Hint^{1,3} ja Djuddah Leijen¹

¹Tartu Ülikool, ²Kaitseväge Akadeemia, ³Tallinna Ülikool

Ettekandes keskendume eesti akadeemiliste tekstide kirjutamise traditsioonile ning anname ülevaate sellest, millistest tekstilistest tunnustest lähtuvalt on võimalik eestikeelse akadeemilise teksti omadusi süstemaatiliselt analüüsida ja teistes keeltes kirjutatud tekstidega võrrelda.

Uurimuse aluseks on kontrastiivne retoorika, mis lähtub Kaplani (1966) ideest, et erineva kultuuritaustaga kirjutajate tekstides avaldub korrapärane erinevus oma mõtete väljendamise viisides. Kontrastiivse retoorika üks keskseid eeldusi on see, et erinevused kirjalike tekstide ülesehituses ei ole tingitud mitte kirjutaja emakeelest ja selle struktuurist, vaid tema kultuuriruumis levinud info edastamise konventsioonidest (Connor 1996; Connor jt 2008).

Eestis on teksti ja selle tunnuste uurimisel rakendatud mitmeid meetodeid ja lähtekohti, nt on hinnatud teksti loetavust ja/või süntaktilist keerukust (nt Mikk 1997, 2001; Puksand 2004; Puksand, Kerge 2011; Lepajõe jt 2012), on vaadeldud tekstis esinevaid argumenteerimis- ja retoorikavõtteid (Kuldnook 2011; Lepajõe 2012; Kaldjärv 2014), analüüsitud on enesele kui autorile viitamise võtteid (Reinsalu 2017; Kook 2020) ning on kasutatud teksti- ja žanrianalüüsi metoodikat, andmaks kvalitatiivset ülevaadet eri tekstitüüpide struktuurist (Meier 2002; Kerge 2002; Pajupuu jt 2009; Šmidt 2020). Lisaks on huvi pakkunud eesti keele kui teaduskeele olukord ja elujõulisus (Roosmaa jt 2014). Senini ei ole aga ülevaatlikku pilti eestikeelse akadeemilise teksti traditsioonist ning sellest, kuidas see eristub teistest akadeemilise kirjutamise traditsioonidest (nt anglo-ameerika või saksa).

Ettekandes kirjeldame varasematele uurimustele tuginedes kasulikuks osutunud (akadeemilise) teksti tunnuseid ning selgitame, kuidas neid tunnuseid tekstist leida ja operatsionaliseerida. Esitleme kirjanduse ülevaate koostamise käigus loodud 5-faktorilist mudelit (argumenteerimisvõtted, retooriline struktuur, tekstis avalduvad hoiakud, koherents ja kohesioon ning enesele viitamine) ning näitame, kuidas need tunnused võivad tekstis avalduda nii mikro-, meso- kui makrotasandil. Seega võimaldavad meie valitud tekstitunnused selgitada teksti omadusi nii lause- kui ka diskursusetasandil. Kokkuvõtlikult võimaldavad need tunnused süstemaatiliselt kirjeldada mingis kultuuriruumis levinud akadeemilise teksti tavasid ning leida, mille poolest ja miks erinevad need tekstid mõne teise kultuuriruumi omadest.

Allikad

Connor, Ulla 1996. *Contrastive Rhetoric: Cross-Cultural Aspects of Second Language Writing* Cambridge: Cambridge University Press.

Connor, Ulla; Nagelhout, Ed; Rozycki, William 2008. *Contrastive rhetoric: reaching to intercultural rhetoric*. U. Connor, E. Nagelhout, & W. Rozycki (Toim.). *Pragmatics & Beyond New Series*, 169. John Benjamins Publishing Company.

- Kaldjärv, Merle 2014. Riigieksamikirjandite argumentatsiooni uuring. Doktoritöö. Tallinna Ülikool.
- Kaplan, Robert 1966. Cultural thought patterns in inter-cultural education. *Language Learning*, 16(1–2), 399–418.
- Kerge, Krista 2002. Kirjakeele kasutusvaldkondade süntaktiline keerukus. R. Kasik (Toim.), *Tekstid ja taustad: artikleid tekstianalüüsist*. Tartu: Tartu Ülikooli Kirjastus, 29–46.
- Kook, Kertu 2020. *mina*-isik eesti kirjanduse eriala bakalaureusetöodes. *Oma Keel*, 2, 11–17.
- Kuldnohk, Karen 2011. Militaarne retoorika. Argumentatsioon ja keeleline mõjutamine Eesti kaitsepoliitilises diskursuses. Doktoritöö. Tartu: Tartu Ülikooli Kirjastus.
- Lepajõe, Kersti 2011. Kirjand kui tekstiliik. Riigieksamikirjandite tekstuaalsed, retoorilised ja diskursiivsed omadused (Dissertati). Tartu Ülikooli Kirjastus.
- Lepajõe, Kersti; Talsi, Kärt; Tepp, Liisa 2012. Loodusteaduste õpikute keelest. *Emakeele Seltsi Aastaraamat*, 58(1), 126–147.
- Meier, Heidi 2002. Olulisi aspekte tekstitüübivõrdluses. R. Kasik (Toim.), *Tekstid ja taustad: artikleid tekstianalüüsist*. Tartu: Tartu Ülikooli Kirjastus, 101–114.
- Mikk, Jaan 1997. Parts of speech in predicting reading comprehension. *Journal of Quantitative Linguistics*, 4(1–3), 156–163.
- Mikk, Jaan 2001. Prior knowledge of text content and values of text characteristics. *Journal of Quantitative Linguistics*, 8(1), 67–80.
- Pajupuu, Hille; Kerge, Krista; Alp, Pilvi. 2009. Sõnavara loomulik rikkus haritud keeleteadlaste tekstides. *Eesti Rakenduslingvistika Ühingu Aastaraamat*, 5, 187–196.
- Puksand, Helin 2004. Loetavusindeksi LIX sobivusest eestikeelsele tekstile. R. Kasik (Toim.), *Tekstid ja taustad III. Lingvistiline tekstianalüüs*. Tartu: Tartu Ülikooli Kirjastus, 108–119.
- Puksand, Helin; Kerge, Krista 2011. Õpiteksti analüüs kirjaoskuse omandamise kontekstis. *Emakeele Seltsi Aastaraamat*, 57, 162–217.
- Reinsalu, Riina 2017. Osutamine iseendale teadustekstis: Kas kunst vältida mina-vormi? *Keel Ja Kirjandus*, 60(11), 829–845.
- Roosmaa, Eeve-Liis; Roosalu, Triin; Nemvalts, Peep 2014. Doktorantide teadustöö keele valikutest. *Tartu Ülikooli Ajaloo Küsimusi*, 42, 37–52.
- Šmidt, Merily 2020. Eestikeelsete teadusartiklite annotatsioonide struktuurianalüüs. Magistritöö. Tartu Ülikool.

ÕPILASTE E-KIRJADE KIRJUTAMISE OSKUS

Helin Puksand

Tartu Ülikool

E-kirja kirjutamine on tänapäeval suhtluse oluline osa – ilmselt on vähe neid inimesi, kes igapäevaselt meilisutlust ei kasuta. Nii nagu on kõikide tekstide kirjutamisel oma õigekeelsus- ja vormistusnõuded, on need ka ametliku e-kirja kirjutamisel, nt eestikeelse e-kirja tervituse ja lõpetuse järele koma ei panda jms.

Koolis keskendutakse eri tekstide kirjutamisele alates algklassidest kuni gümnaasiumi lõpuni. Mõnda teksti kirjutab õpilane vaid koolis, nt on kooližanr kirjand, mille kirjutamise oskust hilisemas elus vaja ei lähe. Korrekse e-kirja kirjutamine on aga eluks vajalik oskus, millele tuleks ka koolis tähelepanu pöörata.

2019. ja 2020. aastal viidi läbi katseline emakeele e-test, mille üheks ülesandeks oli ka e-kirja kirjutamine. Ettekandes vaadeldakse kõikide kooliastmete e-kirja kirjutamisel enam tehtavaid vigu ning arutletakse selle üle, kas õpilaste vead annavad märku e-kirja kirjutamise nõuete muutmise vajadusest.

MINA-ISIK AKADEEMILISES TEKSTIS

Kertu Kook

Tartu Ülikool

Endale osutamine teadustekstides on teema, millega puutuvad kokku kõik lõputööde kirjutajad, kuid eesti keeleteaduses on seda võrdlemisi vähe uuritud. Seetõttu otsustasingi enda 2020. aastal kaitstud bakalaureusetöös „*mina*-isik eesti kirjanduse eriala bakalaureusetöös“ selgitada välja *mina*-isiku kasutussageduse ja rollid kirjanduse eriala bakalaureusetööde näitel ning anda selle analüüsi põhjal ka keelesoovitusi.

Andmeanalüüsi meetodina kasutasin kvalitatiivset sisuanalüüsi ja lähenesin materjalile deduktiivselt. Bakalaureusetöid uurides selgus, et *mina*-isikut kasutatakse kõige rohkem analüüsiosas ja sissejuhatuses. Kõige eelistatum oli roll, mis ei seo autorit oma tööga kuigi tugevalt, vaid pigem struktureerib töö osi; kõige vähem kasutati vastutusrikkaimat rolli. *mina*-isikuga lauseid analüüsides leidsin, et keelesoovitusi saab anda eelkõige stiili osas. Sellest kõigest võis järeldada, et *mina*-isiku võimaluste rakendamisel ollakse üsna ebakindlad, sest endale osutamine on eri juhendites erinevalt reguleeritud. *mina*-isiku juurde kuuluvaid rolle ja nende tähendusi võiks seega ülikoolis põhjalikumalt käsitleda, et tudengid oskaksid teha teadlikumaid valikuid akadeemilisi tekste kirjutades.

EESTIKEELNE TEADUSTEKST -- KELLELE JA MILLEKS

Peep Nemvalts

Tallinna Ülikool

Niisama tervislik kui mu looduse elurikkus on inimkonna keelterikkus. Mitmekeelsus on loomulik Euroopas ja mujalgi mitmel elualal. Aga teaduses?

Eesti valitsus kiitis 29.10.2020 heaks mitu Haridus- ja Teadusministeeriumi arengukava eelnõu ja saatis need Riigikogule arutada, sh „Eesti keele arengukava 2021–2035“. See „sätestab Eesti keelepoliitilised eesmärgid ja arengusuunad aastateks 2021–2035. Arengukava lähtub põhiseaduse üldistest väärtustest ning eesmärgist tagada eesti rahvuse, keele ja kultuuri säilimine läbi aegade. Nimetatud põhiseaduslik eesmärk on kogu Eesti keelepoliitika ülim siht.“

Eesti teaduskeel sisaldub kahes laiemas strateegilises eesmärgis.

„**Strateegiline eesmärk 2.** Eesti keele uurimine on rahvusvaheliselt kõrgel tasemel ning keeletteristu on innovaatiline, avatud ja mitmekesine, eestikeelset oskussõnavara arendatakse koordineeritult.

[--]

Oskussõnavara areng – erialasõnavara on arendatud ja ajakohane.

Eestikeelsed teadustekstid – toetatakse eestikeelsete teadustekstide loomist ja avaldamist.

[--]

2.7. Toetatakse eestikeelsete teadustekstide loomist ja avaldamist ning eesti teaduskeele arendamist.

2.8. Toetatakse eestikeelse oskussõnavara loomist ja kasutamist kõikides teadus- ja eluvaldkondades, sh arendatakse ja koostatakse mitmekeelseid terminibaase ning soodustatakse eriala-, tõlke- ja keeletespialistide koostööd, et oskussõnavara ajakohastataks koostöiselt ja antaks võimalikult kiiresti ringlusse. Tähelepanu pööratakse eurodokumentide keelele, mis mõjutab eesti (õigus)keelt ning keeleteadust ja oskussõnavara kõigis ühiskonnaelu valdkondades.“ (EKA 2021–2035 eelnõu, lk 9)

„**Strateegiline eesmärk 3.** Õpe. Kõik Eesti elanikud valdavad eesti keelt ja väärtustavad teiste keelte oskust.

[--]

Kõrghariduse keelsus – koostöös ülikoolidega saavutatakse tasakaal eesti- ja ingliskeelse kõrgharidusõppe vahel, et tugevdada eesti keele positsiooni teadus- ja kõrghariduskeelena.

3.8. Koostöös kõrgkoolidega töötatakse välja ja rakendatakse kõrghariduse keele- ja rahvusvahelistumise põhimõtted, mis tagavad eesti keele toimimise kõrgharidus- ja teaduskeelena, määratledes eesti- ja ingliskeelse õppe vahekorra ning aidates samal ajal kaasa ülikoolide rahvusvaheliselt kõrge taseme saavutamisele. Et kõik eesti emakeelega üliõpilased saaksid omandada eesti erialakeele ning ükski ainevaldkond ei muutuks täielikult võõrkeelseks, arendatakse eestikeelseid õppekavasid, terminoloogia- ja teadustööd. Tagatakse, et avalik-õiguslike ülikoolide asjaajamiskeel on eesti keel. Eestikeelses keskkonnas toimetulekuks õpetatakse välisüliõpilastele ja -õppejõududele eesti keelt.“ (EKA 2021–2035 eelnõu, lk 10)

Etttekandes käsitlen mitme teadusharu teadlaste vaateid eestikeelsete teadustekstide rollile.

METAFOORID, MILLE JÄRGI ME ÕPIME

Halliki Põlda¹, Katrin Karu¹ ja Riina Reinsalu²

¹Tallinna Ülikool, ²Tartu Ülikool

Mitteformaalõpe on praegusajal aktuaalse elukestva õppe keskne põhimõte ja väärrib nii haridusspetsiifilist uurimist kui ka laiemat analüüsi ja käsitlemist. Mitteformaalõpe (määratletud ka kui 'vabaõpe' (HKS 2014)) on eesmärgistatud vabatahtlik elukestev õpe, mis toimub väljaspool kooli (Coombs, Ahmed 1974: 8). See annab kooliõppele lisaväärtust ja pakub alternatiivseid õppimisvõimalusi, mitmekesistades hariduse omandamise viise (Colley jt 2003: 5–19; Mok 2011). Ettekande eesmärk on esile tuua mitteformaalõppe keelelise konstrueerimise võimalused ja näidata, mis metafooride kaudu tõlgitsevad mitteformaalõpet eri valdkondade praktikud, kes oma igapäevatoos mitteformaalõppe meetodeid rajendavad ja õpet ellu viivad.

Metafoorianalüüsil põhinev uuring toetub 2020. aasta kevadel praktikute fookusrühmaintervjuudega (n=17) kogutud keelematerjalile. Eritelul ilmnes, et praktikud kirjeldavad mitteformaalõpet kui pingutust nõudvat, arengule keskendunud ja koostöist avastuslikku teekonda, mis on seotud emotsioonide, mängu ja loomingulisusega. Samuti kirjeldatakse mitteformaalõpet kultuurisümbolite (nt Eesti kaart, Pika Hermannini torn, laulupidu, tantsupidu) ja avatud ruumi metafooride (nt maastik, kastist välja mõtlemine) abil. Mitteformaalõppe mitmekesiseid võimalused loovad aluse valikuteks ja erinevuste tolereerimiseks, kuid piiriala metafooride (nt uks, tunnel, taevast on piiriks) esinemine praktikute keelekasutuses kinnitab juurdunud arusaama mitteformaalõppest kui kooliharidusele vastanduvast õppevormist. Analüüsil ilmnes, et mitteformaalõpe on eesmärgistatud, vabatahtlik, õppija arengut ja refleksiooni toetav ning mitmekülgseid õpiviise ja -keskkondi pakkuv õpe. See toetab ja väärtustab õppija aktiivsust, osaliste koostööd ja üksteiselt õppimist, õppe avastuslikku ja mängulist iseloomu ning sõnastab selle tõsiseltvõetavuse üldise hariduse kontekstis. Seega, metafoorid, mille järgi me õpime, peegeldavad nii haridusvaldkonna kui ka meie kultuuriruumi eri tahke.

Allikad

Colley, Helen; Hodkinson, Phil; Malcolm, Janice 2003. Informality and formality in learning: A report for the Learning and Skills Research Centre. London: Learning and Skills Research Centre.

Coombs, Philip. H.; Ahmed, Manzoor 1974. Attacking rural poverty: How nonformal education can help. Baltimore: John Hopkins University Press.

HKS 2014 = Maanso, Viivi; Erelt, Tiiu; Kadakas, Mari; Kala-Arvisto; Ulve, Kraav, Inger; Puksand, Helin; Tamm, Eva; Unt, Inge (toim) (2014). Hariduse ja kasvatuse sõnaraamat. Tallinn: Eesti Keele Sihtasutus.

Mok, Annie O. N. 2011. Non-formal learning: Clarification of the concept and its application in music learning. – *Australian Journal of Music Education*, 1, 11–15.